

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИМОГ ЩОДО СУМІСНОСТІ ОБ'ЄКТІВ ВІЙСЬКОВОЇ СИСТЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ЗА ЯКІСТЮ

к.т.н. О.Г. Судаков, к.т.н. А.О. Феклістов, к.т.н. О.Я. Лазарева
(подав д.т.н., проф. Л.Ф. Купченко)

В статті поставлені актуальні проблеми забезпечення сумісності об'єктів військової системи стандартизації за якістю, які повинні вирішуватися під час супроводження, інформаційного забезпечення процесу реформування та військово-технічного співробітництва Збройних Сил України.

Постановка проблеми. Шлях України до НАТО та ЄС вимагає визначення та вирішення конкретних проблем у різних сферах політичної, науково-технічної, нормативно-правової, адміністративної діяльності, в тому числі й у воєнній сфері. Їх розв'язання дозволить забезпечити реалізацію наміченого політичного курсу держави.

Відповідно до “Хартії про особливе партнерство між Україною та організацією Північно-Атлантичного Договору”, політичне керівництво держави здійснює військову реформу, спрямовану на розв'язання не лише внутрішніх проблем Збройних Сил (ЗС), а й на досягнення їх стратегічної та оперативно-технічної сумісності зі збройними силами альянсу. Співробітництво із НАТО у військовій сфері передбачає, насамперед, вирішення загальних питань гармонізації військових стандартів [1], у тому числі систем оцінки й управління якістю об'єктів військової стандартизації. Актуальність реалізації таких заходів підтверджується також і оцінками багатьох представників НАТО, які звертають увагу на важливість забезпечення міжнародних стандартів у сфері експортного контролю [8].

Потрібно зазначити, що технічною основою для здійснення цього процесу є метрологічне забезпечення технічних об'єктів, нормативно-правовою базою якого є національні та галузеві стандарти, доповнення до них, інші нормативні документи державної системи забезпечення єдності вимірювань, системи загальних технічних вимог до різних технічних об'єктів, системи їх розробки, постановки на виробництво і контролю якості [2].

Аналіз літератури. Згідно з класифікацією НАТО визначаються чотири рівня стандартизації: сумісність (здатність двох та більше об'єктів до функціонування в одній системі або середовищі без взаємного втру-

чання); взаємодія (здатність систем, підрозділів чи сил надавати та отримувати допомогу (послуги) від інших систем, підрозділів та сил, а також забезпечувати можливість ефективно діяти разом); взаємозамінність (здатність двох або більше підрозділів чи предметів постачання, які мають однакові функції чи характеристики, бути замінені одне одним без перозброєння або перенавчання (стосовно підрозділів) чи перероблення або дороблення (стосовно предметів постачання)); узагальненість (реалізована здатність груп або окремих осіб, організацій або країн використовувати загальні доктрини, процедури або обладнання) [3]. Згідно з [1] забезпечення воєнної безпеки України ґрунтується, в тому числі, на принципах відповідності бойових можливостей, рівня боездатності, підготовки та всебічного забезпечення ЗС України потребам оборони України та підвищення взаємосумісності зі збройними силами держав – членів НАТО та ЄС.

Проведений аналіз літератури з питань військової стандартизації та якості продукції оборонного призначення [1 – 9] показав, що на сьогодні найбільш актуальною є проблема забезпечення сумісності об'єктів військової системи стандартизації за якістю.

Мета статті. Метою роботи є виявлення актуальних проблем забезпечення сумісності об'єктів військової системи стандартизації за якістю та визначення можливих шляхів їх розв'язання. Теоретичною основою дослідження є теорія стандартизації та теорія якості продукції (кваліметрія), яка є складовою частиною загальної теорії якості (квалітології).

Основою системи забезпечення якості продукції оборонного призначення є сучасне нормативно-правове забезпечення, а також ефективно діючі системи менеджменту якістю, що ґрунтуються на найсучасніших комп'ютерних технологіях організації та управління виробництвом.

Стандартизація полягає у встановленні положень для загального і багаторазового застосування з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері. Результатом такої діяльності є підвищення рівня відповідності об'єктів системи військової стандартизації [4 – 7].

Одним з інструментів реалізації процесу стандартизації є кваліметрія, яка є науковим напрямком, що об'єднує кількісні методи оцінки якості об'єктів та процесів діяльності, які використовуються для обґрунтування рішень, що приймаються при управлінні якістю продукції оборонного призначення та стандартизації [3]. Об'єктом кваліметрії є загальні принципи та методи оцінки якості предметів постачання військ, процедур та процесів у воєнній сфері, а предметом – співвідношення об'єктів з потребами та можливостями військово-промислового комплексу, дослідження як кількісних, так і не кількісних методів вимірювань та оцінки якості.

Пропонується розглянути наступні підходи щодо формулювання за-

гальних проблем забезпечення сумісності якості об'єктів військової системи стандартизації та визначити шляхи їх розв'язання.

Проблема 1. Розвиток теорії військової стандартизації та кодифікації озброєння та військової техніки (ОВТ) шляхом розробки засад та виконання наукових досліджень в удосконалення видів забезпечення ЗС України в частині військової стандартизації та кодифікації шляхом вирішення наступних питань:

- розробка науково-методичних рекомендацій та пропозицій щодо вирішення завдань з кодифікації, систематизації та каталогізації відомостей про тактико-технічні характеристики та складові частини ОВТ;

- формування баз даних міжнародних і національних нормативних документів у військовій сфері;

- вивчення та узагальнення досвіду суміжних держав та країн НАТО з питань стандартизації, сертифікації, кодифікації, каталогізації та систематизації продукції оборонного призначення (далі – стандартизація).

Проблема 2. Обґрунтування пропозицій щодо розвитку та вдосконалення нормативних, технічних та науково-методичних засад, а також організаційних заходів з управління якістю продукції оборонного призначення. Шляхи вирішення:

- науково-технічне обґрунтування та розробка методичного апарату з оцінки якості ОВТ за окремими показниками; дослідження співвідношення факторів, що впливають на показники якості ОВТ на етапах життєвого циклу;

- розробка інформаційно-аналітичних матеріалів про відповідність продукції військового призначення (робіт, послуг) вимогам чинних міжнародних стандартів та правил з безпеки життєдіяльності;

- обґрунтування пропозицій щодо рівня стандартизації та уніфікації ОВТ;

- розробка науково-методичних засад підтримки прийняття рішень щодо якості продукції військового та подвійного призначення при вирішенні питань військово-технічного співробітництва України з іноземними державами, в тому числі в умовах інформаційного протистояння.

Проблема 3. Аналіз та оцінка відповідності ОВТ видів ЗС України вимогам нормативних документів військової стандартизації, здійснення контролю за якістю на етапах життєвого циклу озброєння. Шляхи вирішення:

- розробка пропозицій щодо досягнення рівня взаємосумісності типів ОВТ, достатнього для належної взаємодії зі збройними силами держав-членів НАТО і країн-партнерів під час виконання спільних завдань;

- науково-технічне обґрунтування та відпрацювання напрямків та питань дослідження щодо формування загальних технічних вимог на ОВТ;

- науково-технічне обґрунтування та розробка методичного апарату з оцінки якості ОВТ за окремими показниками;

- контроль відповідності нормативних документів виробника та умов

розробки ОВТ вимогам систем стандартів щодо управління якістю та відповідності продукції оборонного призначення загальним технічним вимогам.

Проблема 4. Розробка військових стандартів в напрямку нормативної підтримки міжнародного військового та військово-технічного співробітництва ЗС України. Шляхи вирішення проблеми:

- визначення можливості застосування стандартів НАТО у ЗС України (переклад, адаптація визначень, термінології, понять, розробка (переробка) військових стандартів);

- відпрацювання питань згідно з програмою гармонізації системи військової стандартизації (адміністративна, оперативна та матеріальна) та розробка нових військових стандартів та інших нормативних документів відсутніх у ЗС України відповідно до вимог НАТО;

- вивчення та узагальнення досвіду суміжних держав та країн НАТО з питань стандартизації продукції оборонного призначення.

Проблема 5. Наукові дослідження у сфері забезпечення якості продукції оборонного замовлення ОВТ та підтвердження відповідності продукції вимогам нормативних документів, з урахуванням особливостей національних, міжнародних та регіональних стандартів. Шляхи вирішення:

- науково-технічне обґрунтування, розробка та вдосконалення програм та методик випробувань щодо оцінки якості та сертифікації продукції (послуг) оборонного призначення;

- науково-технічне обґрунтування, розробка та вдосконалення програм та методик щодо оцінки відповідності систем управління якістю підприємств, що виготовляють продукцію (послуги) оборонного призначення;

- науково-технічне обґрунтування та розробка документів, що регламентують політику щодо якості продукції (послуг) оборонного призначення у ЗС України та на підприємствах-виробниках;

- розробка та науково-технічне обґрунтування методик оцінки відповідності рівня якості існуючого ОВТ ЗС України вимогам діючих нормативних документів, а також методик оцінки відповідності тактико-технічних характеристик (ТТХ) ОВТ сучасним умовам експлуатації та бойового застосування з урахуванням ТТХ сучасних типів ОВТ іноземних держав.

Проблема 6. Наукові дослідження та розробка програмних засобів з питань автоматизації вирішення завдань військової стандартизації шляхом вирішення питань:

- автоматизація вирішення інформаційно-пошукових задач при обробці відкритих різномовних текстових документів з питань стандартизації та якості продукції оборонного призначення;

- розробка автоматизованих засобів обробки результатів оцінки якості та випробувань продукції оборонного призначення;

- розробка методик вирішення задач, пов'язаних з інтеграцією різ-

номовного понятійного апарату галузевих нормативних (правових) документів при розробці та удосконаленні систем кодифікації, каталогізації та класифікації, що використовуються у ЗС України.

Проблема 7. Розвиток та удосконалення нормативних, організаційно-технічних, науково-методичних засад випробувань ОВТ видів ЗС України. Шляхи вирішення проблеми:

- дослідження співвідношення об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на показники якості ОВТ на відповідних етапах життєвого циклу;

- вивчення та узагальнення досвіду суміжних держав та країн НАТО з питань організації та проведення випробувань ОВТ;

- науково-технічне обґрунтування, розробка та вдосконалення програм та методик випробувань ОВТ з урахуванням особливостей національних, міжнародних та регіональних стандартів.

Проблема 8. Аналіз і оцінка відповідності засобів вимірювальної техніки військового призначення (ЗВТ ВП) вимогам нормативних документів з військової стандартизації, забезпечення якості визначення відповідності ОВТ видів ЗС України вимогам нормативних документів, в тому числі з урахуванням особливостей національних, міжнародних та регіональних стандартів. Шляхи вирішення:

- науково-технічне обґрунтування, розробка та вдосконалення програм та методик випробувань з метою оцінки якості та сертифікації ЗВТ ВП;

- науково-технічне обґрунтування, розробка та вдосконалення програм та методик щодо оцінки відповідності систем управління якістю підприємств, що виготовляють ЗВТ ВП.

Проблема 9. Наукова та науково-технічна експертиза військових стандартів, класифікаторів, номенклаторів та каталогів. Шляхи вирішення:

- науково-технічна експертиза військових стандартів ЗС України на відповідність стандартам та угодам країн НАТО (визначення доцільності подальшого застосування, адаптація визначень, термінології, розробка (переробка) військових стандартів);

- розробка та удосконалення методик та програм проведення науково-технічної експертизи з питань кодифікації, систематизації та каталогізації відомостей про ТТХ та складові частини ОВТ;

- вивчення та узагальнення досвіду суміжних держав та країн НАТО щодо проведення науково-технічної експертизи нормативних документів з питань стандартизації продукції оборонного призначення.

Проблема 10. Дослідження проблем гармонізації сфери військової стандартизації та кодифікації, управління якістю та підтвердження відповідності продукції оборонного призначення державним вимогам та міжнародним угодам. Шлях вирішення:

- розробка науково-методичних рекомендацій щодо наближення си-

стеми розробки військових стандартів, кодифікаторів, класифікаторів до вимог міжнародних організацій та НАТО.

Висновки. В роботі сформульовані найбільш актуальні загальні проблеми військової стандартизації, що постали сьогодні у Збройних Силах, з огляду на перспективу інтеграції України до Євроатлантичних структур. Запропоновано шляхи їх вирішення, що дозволить поступово досягти відповідності об'єктів військової системи стандартизації вимогам міжнародних стандартів. Пропонується розглядати питання реалізації кроків вирішення проблем в рамках єдиного підходу “забезпечення вимог сумісності об'єктів військової системи стандартизації за якістю”, який може стати підґрунтям для напрямків перспективних досліджень у військовій системі стандартизації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України “Про воєнну доктрину України” № 648/2004 // Народна армія. – 23.06.2004. – № 116 (3022).
2. Чинков В.М. Основи метрології та вимірjuвальної техніки: Підручник. – Х.: ХВУ, 2001. – 424 с.
3. Військовий стандарт 01.001.000-2000 (01). Видання 1. Військова система стандартизації. Стандартизація та політика Міністерства оборони України в галузі стандартизації.
4. Калейчик М.М. Кваліметрія: Учебное пособие. – М.: МГИУ, 2003. – 200 с.
5. Привознов Л.К. Кваліметрія и управління качеством вооружения и военной техники. Часть I. Стандартизація военной техники и войсковой измерительной техники (курс лекцій). – Х.: ХВУ. – 1998. – С. 273.
6. Фомин В.М. Кваліметрія. Управление качеством. Сертификация: Учебное пособие. – М.: Ось-89, 2002. – 384 с.
7. Закон України “Про стандартизацію” // Відомості Верховної Ради, №31. – 2001. – №2408-III.
8. Грищенко К.І. Роль української дипломатії в просуванні України на шляху інтеграції в системи європейської та євроатлантичної безпеки // Наука і оборона. – 2004. – №2. – С. 19 – 25.

Надійшла 3.08.2004

СУДАКОВ Олександр Геннадійович, кандидат технічних наук, начальник відділу ОНДІ ЗС. В 1995 році закінчив ХВУ за оперативно-тактичним рівнем освіти. Галузь наукових інтересів – методи планування розвитку та оцінки якості предметів поставання в військовій системі стандартизації.

ФЕКЛИСТОВ Андрій Олександрович, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник ОНДІ ЗС. В 1993 році закінчив ХВВКІУ РВ. Галузь наукових інтересів – інтелектуальні системи обробки інформації.

ЛАЗАРЄВА Ольга Ярославна, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник ОНДІ ЗС. В 1981 році закінчила ХДУ. Галузь наукових інтересів – математична лінгвістика, лінгвістичне забезпечення інформаційних систем.